

1920 oli kohtalon vuosi Karjalassa

Pistojärven kuntakokouksen pöytäkirjoissa nälkää ja dramatiikkaa

Pistojärven kuntakokouksen pöytäkirjat alkuvuodesta 1919 vuoden 1920 loppuun ovat monien sattumien kautta säilyneet jälkipolville. Suurin kiitos siitä kuuluu Pistojärven kunnan viimeiselle kunnanesimiehelle **Teodor Rohkimaiselle**, joka maanpakoon lähtiessään kuljetti mukanaan Suomeen raudoitettun puuarkun, joka sisälsi kunnan arkiston muutama edellisen vuoden ajalta.

Kuntakokouksen pöytäkirjat kertovat kuivahkoon asiakirjatyylisiin vienankarjalaisten kohtalokkaasta vuodesta, jolloin kylissä elettiin puutteessa ja kärsittiin suoranaista nälänhätääkin sekä, miten keväällä poliittisen tilanteen kärjistyessä yritettiin varautua bolševikijoukkojen tuloon. Siitä, mitä kaikkea sen jälkeen tapahtui, nämä pöytäkirjat eivät kerro, sillä kuntakokouksia ei enää voitu pitää.

Vaikka taloudellisesti elettiin ankeita aikoja, poliittinen tilanne näytti vielä vuodenvaihteessa 1919-20 valoisalta. Itse asiassa Viena oli käytännöllisesti katsoen vapaa kaikesta ulkopuolisesta painostuksesta tammi-maaliskuun ajan 1920. Alueen hallintoa hoiti kesällä 1919 perustettu Vienan Karjalan väliaikainen toimikunta, joka oli kokoonpanoltaan puhtaasti kansallinen, ilman punaisia tai valkoisia. Toimikunnan pääpaikkana oli Uhtua ja sen hallintoalueeseen kuuluivat lähes kaikki Vienan Karjalan kunnat sekä osia Pohjois-Aunuksestaakin.

Tärkeimmäksi tehtäväkseen väliaikainen toimikunta katsoi perustuslakia säätävän kansalliskokouksen koolle kutsumisen. Kun tämä oli mahdollista vain Vienan osal-

ta, kokousta nimitettiin maakuntapäiviksi.

Edustajat Vienan Karjalan ensimmäisille maakuntapäiville, jotka pidettiin Uhtualla, valittiin välillisillä vaaleilla. Kylissä valittiin ensin valitsijamiehet, jotka kokoontuivat maaliskuun ensimmäisellä viikolla valitsemaan kunnan edustajat maakuntapäiville.

Pistojärvellä valitsijamiesvaalien tulokset olivat kyläkunnittain seuraavat. **Pistojärvi** **kk:** Paavo H. Jakovleff, Stepan Potapoff, Paavo Petroff, Nikolai Heikkinen, Miitrei Timonen, Ivan Koljonen ja Yrjö Jakovleff, **Ohta:** Pekka Potapoff, Antti Feodoroff, Janne Tarasoff, Jeremie Potapoff ja Pekka Afanasjeff, **Suvanto:** Vasili Trofimoff, Kalle Rotonen, Miitrei Kiriloff, Kusti Moisejeff, Miitrei Moisejeff ja Otto Trofimoff, **Häme:** Heikki Isoniemi ja Vaseli Lesojeff, **Tuhkala:** Ivan Tuhkin, Stepan Nikanoff, Petri Rodionoff, Anton Nikanoff, Terö Tuhkin ja Miitrei Vasilejeff, **Tiuro:** Mikko Gerasimoff, Roope Koljonen, Jussi Nikitin ja Jussi Bogdanoff (yhteensä 30).

Maaliskuun 1. päivänä valitsijamiehet kokoontuivat valitsemaan Pistojärven kunnan maakuntapäiväedustajia. Valituiksi tulivat seuraavat kymmenen eniten ääniä saanutta:

Risto Rodionoff Akkalasta 30 ääntä, **Vasili J. Rodionoff** Akkalasta 29, **Janne Rajamaa** Suvannosta 29, **Aleksei Rodionoff** Suvannosta 28, **Otto Kiriloff** Ohasta 25, **Iisakki Koljovleff** Pistojärvestä 19, **Huotari Tuhkin** Tuhkalasta 18, **Antti Salmenkorva** Hirvisalmesta 18 ja **Simana Jokisalo** Pistojärvestä 17 ääntä.

Äänten vähemmistöön jäivät (hajonta 15-8 ääntä) Kalle Lehtomäki Pistojärvestä, Janne Liehu Ohasta, Oskari Gerasimoff Tiirosta, Iikka Kiriloff Suvannosta, Ivan Tarasoff Hämeen kylästä ja Aleks Prokopjeff Kantoniemestä.

Valitsijamiesten tarkastajiksi kuntakokous valitsi **Jaakko Jakovleffin** ja **Kusti Petroffin**. – Uhtuan maakuntapäivät pidettiin suunnitelmien mukaan 21.3 - 1.4.1920.

Vapauden tuulet olivat alka-

neet puhaltaa Pistojärvellä jo loppuvuodesta 1919. Kuntakokouksessa 9. päivänä marraskuuta tehtiin merkittävä päätös: Pistojärven kunnallishallinto muutettiin omalle kielelle. Tähän saakka pöytäkirjat oli kirjoitettu venäjäksi. Nyt kirjurin kirjoitti ne ”omalla kielellä”, joka tässä tapauksessa tarkoitti suomen kieltä. Se oli joka tapauksessa kunnan asukkailla paljon tutumpi kieli kuin venäjä, jota vain ani harvat edes ymmärsivät.

Kuntakokoukset, joita pidettiin 1-2 kertaa kuukaudessa, kestivät usein kaksi päivääkin. Niissä käsiteltiin mitä moninaiimpia paikallishallinnon asioita seurakunnan papin palkkauksesta ja kunnantalon lämmityksestä norman jakelusääntöihin saakka. Kuukausittain jaettavat jauho-, ryyni- ja suolanormat eivät näet olleet ilmaisia. Niistä oli maksettava ja jos rahaa ei ollut, kunta otti omaisuutta pantiksi siihen asti, kunnes olot vakiintuvat ja työmaat aukeavat. Niin silloin tietenkin arveltiin tapahtuvan.

Karjalan miehet koolla Uhtuan maakuntapäivillä keväällä 1920 (kuva: KSS:n kuva-arkisto).

Vienankarjalaisia poromiehiä – joukossa varmaan Pistojärven miehiäkin - jauhonhakumatkalla Kajaanissa talvella 1919-20. Kuormana näkyy olevan 2-3 jauhosäkkiä á 4,5 puutaa eli 72 kiloa. Hyvä ajoporo kykeni vetämään yli kahdensadan kilon kuormaakin, mutta matkanopeus oli silloin vain 12-20 km päivässä (kuva: V. Brander (Paloheimo/Vesa Rinne).

Kuntakokous käsitteli myös talous- ja henkilöasioita. Niinpä entiselle kunnanesimiehelle **Pavel Jakovleffille** päätettiin maksaa kunnan varoista 200 ruplaa hyvityksenä otriätän eli vuoden 1918 kahinoiden takia saamatta jääneestä palkasta. Helmikuussa uudeksi kunnanesimieheksi valittiin yksimielisesti **Dmitri V. Trofimoff** (myöh. Teodor Rohkimainen), palkka 400 markkaa/kk ja kirjuriksi **Jussi Wedman**, 350 markkaa/kk. Mielenkiintoista on havaita, että alkuvuodesta 1920 alettiin vähitellen käyttää ruplan asemasta maksuvälineenä markkaa. Väliaikaiselta toimikunnalta päätettiin ottaa 2 000 markan laina ja kunnan vanhoille saamisille määrättiin kuuden prosentin korko.

Pistojärven edustajaksi väliaikaiseen hallitukseen lähetettiin **Janne Rajamaa**, ent. Rodionoff Suvannosta.

Toukokuussa Uhtualla järjestettävälle oppikursseille valittiin äänestämällä **Ville Trofimoff**, **Kusma Petroff** ja **Teppo Potapoff**. Kurssilla oli määrä perehtyä järjestysmiesten ja lautamiesten tehtäviin. Niitä tuskin kuitenkaan ehdittiin pitää, sillä bolševikkijoukot hyökkäsivät Uhtualle jo 18. p:nä toukokuuta.

Pula-aika heijastui monin tavoin pistojärveläisten elämään. Voi sanoa, että kuntako-

kouksen käsittelemät asiat liittyivät suurimmalta osalta juuri elintarvikkeiden hankintaan, kuljetukseen ja jakeluun.

Helmikuun kokouksessa päätettiin perustaa eri kyliin siemenviljavarastot. Niihin sijoitettiin sata puutaa (1 puuta = 16,38 kiloa) viljaa kuhunkin paitsi kirkonkylään 260 puutaa. Samalla valittiin kyläkuntiin elintarvikeasiamiehet mm. normaalin jakelua valvomaan. Valituiksi tulivat kirkonkylään **Prokko Miinin**, Suvantoon **Filip Rodionoff**, Tuhkalaan **Risto Bogdanoff**, Ohtaan **Semen Ivanoff** ja Tiiron **Mikko S. Gerasimoff**.

Kun yhteydet itään päin Vienan meren rannikolle olivat poikki, väliaikainen toimikunta oli järjestänyt asiat niin, että läntisen Vienan kunnat saivat jauhot ja muut elintarvikkeet Suomesta. Niinpä pitkät porraidot matkasivat Pistojärveltäkin Kajaaniin jauhoja hakemaan. Kun matka sinne oli verrattain pitkä, kuntakokous esitti 20. tammikuuta, että viljanhaku järjestettäisiin vast'edes Ouluun, kun sinne lyhyempi matka.

Elintarviketilanne huononi kuukausi kuukaudelta. Kevät-korvalla kuntakokous joutui suoranaisten nälänhädän uhatessa väestöä tekemään vaikean ratkaisun: siemenviljavarastoista jaetaan hätäapuna viisi naulaa (yksi ven. naula = 409.3

Kuppur Jugi mot. T.	
Pegopr Neim pob. T.	
Semen Neim pob.	P
Aleksand. Semenov	A
Semen Ivanov	+++
Yrjösaari Mygkun	
Sabur Kollijeff	V
Semenov Nikolaj	V
Ivanov Neim pob.	K
Sabur Pegopr F.	
Stepan Ivanov	K
Basun Kollijeff	W
Savin Kupur	X
Grig. Kollijeff	T
Semenov Kollijeff	
Sabur Kollijeff	A K
M. Petroff M. M. M.	V
Uhtua...	

Pistojärveläisten isäntien puumerkkejä kuntakokouksen pöytäkirjassa alkuvuodelta 1919. Ohessa nimet latalaisiin kirjaimin: Kiril Rodionoff, Feodor Petroff, Semen Petroff, Aleksandr Semenov, Semen Ivanoff, Nikolai Tuhkin, Savin Potapoff, Stepan Jakovleff, Ivan Petroff, Pavel Feodoroff, Grigor Ivanoff, Vasili Potapoff, Dmitri Kiriloff, Jegor Kollijeff, Stepan Potapoff, Saveli Potapoff, Trofim Minin ja Ignat Kollijeff.

grammaa) syömävilkaksi henkeä kohti heti ja yksi naula myöhemmin.

Rinnan elintarviketilanteen kanssa myös poliittinen tilanne oli menossa koko ajan huonompaan suuntaan. Bolševikit olivat jo toukokuussa miehittäneet toistamiseen Uhtuan, ja väliaikainen hallitus (nimi muutettiin Uhtuan maakuntapäivillä) oli vetäytynyt Vuokkiniemeen. Oli siis vain ajan kysymys, milloin olisi Pistojärven vuoro.

Niinpä kuntakokous 20. toukokuuta pidettiin kriisitunnelman vallitessa. Kokouksessa päätettiin yksimielisesti (2. pykälä) poistua bolševikkijoukkojen edestä sekä siirtää karja vaaran uhatessa kylän ulkopuolelle, jottei se joutuisi vihollisen käsiin. Kylää suojelemaan perustettiin tiedusteluosasto, jonka päälliköksi tuli **Semen Jokisalo**. Vapaaehtoisiksi tiedustelijoina ilmoittautuivat **Oskari Feodoroff, Ivan Jakovleff, Kusma Petroff ja Nikon Jakovleff**. Pöytäkirjan oikeaksi todistivat kaikki läsnä olleet – muutamat kirjoitustaitoiset omakätisesti, suurin osalla puumerkeillään.

••

Pian tämän jälkeen alkoi ns. Vianan sota. Karjalan väliaikainen hallitus joutui toteamaan, ettei kauniit puheet pienten kansojen itsemääräämisoikeudesta paina vahvempien valtaapyyteiden edessä mitään ja ryhtyi kiireesti organisoimaan puolustusjoukkoja. Vähät aseetkin oli luovutettu hyvän tahdon eleenä bolševikeille maakuntapäivien aikaan. Vihollisen edetessä se joutui kuitenkin siirtymään ensin Vuokkiniemeen ja sieltä Suomussalmelle. Taistelut keskittyivät pohjoisen Vianan rajakuntiin Kiestinkiin ja Pistojärvelle (ks. *Pekka Oilingin kirjoitus "Ihmisiä ja elämää Pistojärven Suvannossa", väliotsikko Vianalaisten vapaussota*).

Säilyneiden pöytäkirjojen mukaan Pistojärven kuntakokous oli koolla Vianan sodan jälkeen ainakin kolme kertaa, nyt kuitenkin Suomen puolella rajaa. Ensimmäinen näistä pakolaiskokouksista pidettiin Suomussalmen Multilassa 14. marraskuuta 1920, seuraava 1. joulukuuta ja kolmas 28. joulukuuta Kuusamon Kiihtämässä. Tämän Pistojärven viimeisen kuntakokouksen pöytäkirjan viimeisillä riveillä harvalukuiset kunnanisät päättivät, että kunnan tilien tarkastus lykätään tuonnemmaksi...

SAKARI VUORISTO

Simeon Musovski 1868-1935

Kommunistivalta ei miellyttänyt Pistojärven viimeistä esipaimenta

Yksi niistä karjalaisista kirkonmiehistä, joiden tie Venäjän vallankumouksen jälkeisissä myrskyissä johti Suomeen, oli Simeon Musovski, Pistojärven seurakunnan viimeinen esipaimen. Kommunistihallinnon mielivaltaiset alkutahdit eivät häntä miellyttäneet; papit joutuivat heti alussa pilkan ja raakuuksien kohteeksi. Niinpä hän lähti sairaan puolisonsa ja lastensa kanssa alkutalvesta 1922 pakolaisvirran mukana Suomeen.

Simeon Musovskin ura kirkon palvelijana jakaantuu kolmen osaan. Käytyään ensin Pietarin hengellistä alkeiskoulua hän jatkoi opintojaan Sortavalassa ja oli sen jälkeen kolme vuotta novisiina Konevitsan luostarissa. Vuonna 1887 hänet määrättiin Sortavalan seurakunnan lukkariksi ja edelleen v.1893 samanlaiseen toimeen Suojärvelle. Siellä on toiminut 21 vuotta – vuodesta 1912 lähtien diakonina.

Vuonna 1914 Musovski sai ilmoituksen, että hänet on määrätty kaukaiseen Vianan Karjalaa Pistojärven seurakunnan esimieheksi. Muutos oli varmaan suuri, vaikka Musovski osasi venäjää sekä suomea ja hallitsi ainakin eteläisen karjalan murteita.

Uudessa työpaikassaan Musovskista tuli pidetty ja rakastettu pappi, mitä ei voi sanoa kovinkaan monesta Karjalan syrjäkulmille lähetetystä kirkonmiehestä. Useimmat kun olivat ummikkovenäläisiä, seurustelivat vain venäläisten virkaherrojien kanssa ja jäivät rahvaalle täysin vieraisiksi.

Pistojärven papinvirka ei ollut Musovskille eläkevirka, vaikka ikää alkoi olla jo lähemmäs 60 vuotta. Elämä muuttui levottomaksi, valta vaihtui ja tulevaisuus uudessa ateistisessä yhteiskunnassa näytti synkältä. Niin pappi teki valintansa.

Pakolaisvyöry Karjalasta saavutti huippunsa keväällä 1922.

Pelkästään karjalaisia pakolaisia laskettiin olleen Suomessa kesäkuun lopussa seuraavasti: Oulun läänissä 3 500, Viipurin läänissä 2 000 ja maan muissa osissa 3 700 eli yhteensä 9 200.

Simeon Musovski 1868-1935 (kuva Sirkka Nykäselältä).

Kun Karjalasta tulleiden pakolaisten kiireisimmät tarpeet oli saatu jotensakin kuntoon, ryhdyttiin loppukesästä 1922 toimiin heidän kirkollisten asioidensa järjestämiseksi. Ihminenähän ei elä ainoastaan leivästä.

Karjalan kansalaisliiton Itä-Karjalan komitean aloitteesta ja Valtion pakolaisavustuskeskuksen esityksestä sisäministeriö hyväksyi syksyllä suunnitelman pakolaisseutujen jakamisesta neljään sielunhoitopiiriin, joihin kuhunkin palkattiin pakolaispappi.

Itä-Karjalan piiriin (I) kuului alue Kymijoen ja Nurmekseen ja sen pappina toimi kirkkoherra Mihail Fiilin, Kajaanin piiriin (II), johon luettiin Kajaani, Hyrynsalmi ja Suomussalmi, palkattiin pastori A. Petuhoff, Kuhmoniemen piiriin (III) pastori Mihail Ievanen-Isakoff ja Kuusamon piiriin (IV) pastori Simeon Musovski. – Myöhemmin piirit II ja III yhdistettiin pastori Ievasen hoitoon. Kuusamon piirin hoitajaksi tuli Musovskin jälkeen v. 1932 pastori N. Loginovski.

Musovski aloitti työnsä Kuusamossa lokakuun alussa 1922, ja tehtävää riittikin, kuten loppuvuoden luvut kertovat: kastettuja 22, joista poikia 12 ja tyttöjä 10, kuolleita 35, joista miehiä 20 ja naisia 15, ehtoollisella kävijöitä 582, joista miehiä 301 ja naisia 281, jumalanpalveluksia 15, saarnausta 15 ja raamatunselityksiä 10.

Kerrotaan, että viralliset hautaustoimitukset hän piti suomeksi, mutta lopuksi puhui vainajille karjalaksi sanoen: "Siit kun jälkimäini päivä tulou ta neättä, konsa ruottsit kahevutah ta lähetäh taivahah, niin vain

elkiä vuottako käskyö; astukkoa peräs."

Pakolaispapit saivat palkkansa valtion varoista. Toimienkuvaan kuului myös vuokra-asunto. Musovski asui Kuusamon kirkolla mm. Lopotissa Niskalaa vastapäätä sekä myöhemmin entisen Kaukoniemen kauppatalon yläkerrassa. Jumalanpalveluksia pidettiin paitsi Lahden takana myös mm. Paa-vo Ahavan omistamassa Takalossa, joka toimi myös pakolaisten karanteenipaikkana.

Työssään hajallaan elävien pakolaisten parissa Musovski joutui liikkumaan paljon ympäri Kuusamoa ja lähipitäjiä. Matkapäiväksi hän sai merkitä ainoastaan sellaisen päivän, jolloin oli hihtänyt vähintään 60 km tai kulkenut jalan tai veneellä enemmän kuin 32 kilometriä. Olisi siinä tekemistä nuoremmallekin!

Karjalan pakolaisten kirkollisten asian hoitajan arkiston (KPKah-ark, Oulun maakuntarkisto) kautta avautuu monipuolinen näköala Musovskin työkenttään ja pakolaisten elämän vaikeuksiin. Pastori joutui kirjoittamaan monia todistuksia mm. laukkukauppalupaa hakeville, nimeään muuttaville tai naimisiin aikoville. Eräällä Vuokkiniemen kylästä kotoisin olleella Jelenalla oli aivan erikoinen ongelma: hän myös halusi naimisiin, mutta hänellä oli jo mies Karjalassa. Mies oli kuitenkin muuttanut kommunistiksi ja siksi hurskasluontoinen Jelena oli karannut Suomeen.

Musovski hoiti pakolaispapin työkenttää 10 vuotta, ja siirtyi sitten III piirin matkapapiksi v.1932 sekä hoiti pariin otteeseen Mantsinsaaren seurakunnan esimiehen virkaa. Kuusamo veti kuitenkin puoleensa ja v.1934 hän palasi takaisin viettämään vanhuudenpäiviään entisten seurakuntalaistensa keskuudessa.

Simeon (Simo) Musovski kuoli 3.5-1935. Hautajaissaatto, jossa oli tavattoman paljon väkeä, lähti Kuusamon nimismiehen Niilo Pohjanoksan (Musovskin vävy) asunnolta ja vaelsi Kitkantiestä pitkin Nilon hautausmaalle, jonne Karjalan pappi sai viimeisen leposijansa. SV